



9209 21 22 2.
DISSERTATIO INAUGURALIS
IVRIDICA
DE
1798 5.
PRVDENTIA LEGISLA-
TORIA IN PERMIT-
TENDIS DIVORTIIS

QVAM
PRAESIDE
GEORGIO FRIDERICO
KRAVSIO D.

CODICIS PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO,
CVRIAE PROVINCIALIS CONSISTORII ECCLESIA-
STICI, SCABINATVS, ET FACVLTATIS IVRI-
DICAE ASSESSORE,

DIE XXII IVNII A. R. G. MDCCCLXXVIII.
PRO GRADV DOCTORIS RITE CAPESSENDO

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR
IOANNES GOTTLOB HENNIG,

CVNEWALDA LVSTATVS.
IVRIS VTRIVSQVE CANDIDATVS ET ADVOCATVS
SAXONICVS IMMATICVLTVS.

VITEBERGAE

EXCUDIT ADAMUS CHRISTIANUS CHARISIUS.

DISSERTATIO INVAQUARIALIS
IURIDICA

DE
PRUDENTIA LEGISLA-
TORIA IN PERMIT-
TENDIS DIVORTIIS

AM

FRANCO

GEORGIO FRIDRICO

KRAVSSIO D.

CONJUGII PERPETUUM DIVORTIO ORDINARIO
CIVILE PROHIBITIONIS OBSTACULO RECOGNITA
STRICTI SCANDALIS ET INCONTINENTIAE IURE
DICAT AUCTORE

Die XXII Junii a. M. DCCLXXXVIII
THEODORUS HOFFMANNUS CIVIS GIESSENSIS

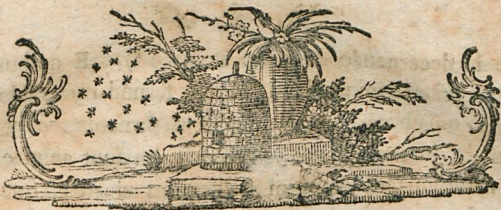
JOHANNES GOTTLIEB HENNIG

PROFESSOR PRAECEPTOR
THEODORUS HOFFMANNUS CIVIS GIESSENSIS

IN PRAESENTIA

THEODORUS HOFFMANNUS CIVIS GIESSENSIS





DE PRUDENTIA LEGISLATORIA IN DIUORTIIS PERMITTENDIS

§. I.

Prudentiae legislatoriae praestantia.

Quamuis sapientia principis in virtutibus ejus majestate dignis, praecipue merito suo numeretur, prudentia tamen debet semper cum illa conjungi, nisi velit spe vel optima excidere. Nam sapientia remedia praestantissima inuenit, prudentia inuenta apte adhibet, vt propositus rite obtineatur finis. Nihil autem praesidia profunt, vel vtilissima, nisi loco idoneo, opportuno tempore, aliisque modis accommodatis, vsurpentur. Etenim minima, quod vulgo dicitur, circumstantia rem variat, vt, nisi mentem animumque contuleris omnem, casuum expectatio similium te fallat. Sed tria in primis sunt, in quibus principis prudentia maxime versatur, in magistratibus idoneis creandis, condendis legibus et tollendis,

A 2

atque



atque in decernendo de bello ac pace ^{a)}). E quibus tribus partibus praesertim prudentia legum ferendarum valde est necessaria, quia bonis legibus salus Reip. firmatur, vti ARISTOTELES ^{b)}) jure existimat. Leges enim sunt animae ciuitatum firmissimaque omnium societatum vincula, sine quibus neque domus, neque vrbes, neque regna feliciter conferuari possunt atque augeri. Obseruare sane per memoriam rerum euntibus licet, respublicas non facile immutari, quam diu sapienter iussis sua vis et auctoritas constet, publicique ac privati moris honestas studiose retineatur. At vbi paullatim neglectui esse incipiunt hae sanctiones, a paruis quoque momentis ad maximas mutationes aut perturbationes proceditur. Est igitur principis, animum ad cauendum attendere, ne leges consilio praecipite componat, grauiores praesertim, atque ab ingeniis hominum subiectorum alienas, vnde inter summum imperantem et populum non possunt offensiones non oriri. Injuria sane fit vniuersis, si praeter alias, leges, quae fundamentales dicuntur, inuito populo, neque vlla cogente necessitate, subuertuntur. Nouitas interdum, vt in corpore naturali, sic in ciuili, periculosa reperitur. Illud autem caput est consilii publici, vt leges iis, quibus imponuntur, conueniant, ne cum natura bellum geratur, semper exitiosissimum. Quilibet enim populus, sicut moribus differt, sic ingeniis, refrandis illis quidem atque emendandis, nunquam funditus extirpandis. Proinde in legibus instituendis, ne medicina modum

^{a)} DIONYS. HALIC. *Lib. 4. c. 28.*

^{b)} *Lib. 1. rhetor. c. 4.*

2.
22

dum excedat, imbellicitatibus humanae ratio habeatur, et semper causae, quare modo rigidius, modo lenius tractandi sint animi, inquirantur. Alias enim nocent seueritate imperantes, vel indulgentia, cum prodesse student ^{c)}. Plura de prudentia legum figendarum nunc afferre nolo, quae quam late pateat, exemplo Dei summi legislatoris ac sapientissimi, illustrata, neuose complectitur MICHAELIS ^{d)} vir illustris doctrinae.

§. II.

In legibus matrimonialibus prudentia legislatoria admodum necessaria.

Quod si qua in re, tam graui, quam suspiciosa, bene moderanda, vigilare legislatoris prudentia debet, matrimonii conformatio eam potissimum requirit. Est enim illud seminarium ciuitatis quo conseruatur ea, et propagatur, quia, sicut e corpore partes decedunt, ita ciues morte abeunt, per coniugia supplendi. Hac igitur societate, quae corpora animosque arctissima coniungit amicitia, inter homines impedita, aut sublata, dici non potest, quanta perturbatio sequatur, quamque cito hominum sit communio finem habitura. Quam calamitatem sicut acriter Romani senserunt, ita, quantum momentum conjugium trahat, non ignorarunt. Namque LIVIO ^{e)} auctore, *res Romana adeo erat valida, ut cuiuslibet finitimarum ciuitatum bello par esset.* At haec tantae opes quo magis creuerant, eo maiorem metum incutiebant, ne bre-

A 3

ui

c) Illustris HOMMELIVS in Rhaps. Iur. Obs. 330.

d) Mosaicches Recht, Iter Theil, S. 8. P. 23. 199.

e) Lib. 1. c. 9.



ni se ipsae consumerent. Quam formidinem Livi^{us} pulchre,
 causis interpositis, nudavit. *Pemuria mulierum, hominis
 aetatem duratura magnitudo erat, quippe quibus nec do-
 mi spes prolis, nec cum finitimis connubia essent.* Nec
 temporibus insequentibus gens Romana tantae rei curam di-
 misit, prioris non immemor angustiae. Quod ex antiqua
 formula, *coelibes esse prohibento, satis apparet^{f)}*. Quare
 Camillus et Postumius censores, aera, poenae nomine, eos,
 qui ad senectutem coelibes pervenerant, in aerarium deferre
 primi iusserunt. Nomen multae FESTVS^{g)} declarat *vxor-
 rium pependisse, qui, quod uxorem non habuerit, aes po-
 pulo dedit.* Miti^{us} C. CAESAR conjugii dignitati consu-
 lendum putavit, dum, bello Africano, nudatam ciuibus vr-
 bem, liberalitate subleuavit. Quod prudenter consultum
 DIO CASSIVS^{h)} commemorat, vbi leges ab ipso sancitas,
 memoria digniores, collegit, exhausta immane quantum Ro-
 mae frequentia, propter eorum, qui ceciderint, multitudi-
 nem, quam censu facto, ipsoque conspectu, senserit, iis, qui
 multos liberos procreassent, praemia proposuisse. Caesaris
 autem incepta noua auctoritate firmavit AVGVSTVS, auctor
 legis celeberrimae, de maritandis ordinibus. Nihil opus est,
 capitibus legis immorari, postquam HEINECCI^{us} ingenium ac
 literae omnium diligentiam superarunt, in commentario ad
 eam locupletissimo. Magis operae pretium videtur, ex ora-
 tione

f) CIC. de Leg. III, 3.

g) De verb. signif. XX. p. 596.

h) DIO XLIII. c. 25.

2.
22



tione Imperatoris *) ad equites, quorum maior numerus ex-
pers thalami vixerat, pectus illius difertum ipsa doloris vehe-
mentia ostendere. Reuocat illis in memoriam maiorum stu-
dia in nuptias, quibus mortalem naturam immortalem mutua
successione effecerint. Ostendit prouidum numen, quod se-
xu discernendo, concedenda fecunditate, hominum perpetui-
tatem seruet. Percenset vtilitatem matrimonii in gloria ac bo-
nis, ad posteros transmittendis. Describit pulchritudinem
coniugis pudicae, et consuetudinem vitae amoenissimam, ac
dulcedinem educationis liberum. Haec priuata. Publica ani-
mum principis acrius pellunt, verbaque expriment, digna,
quae, Latine concepta, repetantur. Reipublicae vile ac ne-
cessarium, multitudinem esse hominum, quae in pace terram
colat, quae nauigationes opportune exerceat, quae artes et
opera tractet, quae in bello promptior sit, generis sui causa,
ad res tuendas, et ex qua in amissorum locum alii possint sub-
stitui. Nolo plura, quibus in matrimonii contemtores inue-
hitur ille. Satis enim haec monita atque exempla prudentis-
simum quemque principem monent, vt societatem hanc sal-
uam incolumemque tueatur. Quae prudentia, in quo ver-
setur, sic aperiam in permittendis diuortiis, vt praefultis no-
tionibus normas illius, quas sequatur, indicem, grauissima-
que diuortii causa illustrem. Caeteras causas in aliud tempus
commodius differam.

§. III.
 ...
 ...
 ...

*) Dio LVI. c. 2.





§. III. *Definitiones necessariae ac divisiones.*

Vt intelligatur, quid sit illud, de quo disputetur, Cicerone monitore a definitione ordiamur. Diuortium in proprio significato consideratum, est dissolutio matrimonii, ab initio validi, conjugibus adhuc viuentibus, iusta ex causa rite facta. Vocis diuortii quae sit origo, inter homines eruditos non est parua dissensio. Existimante PAVLLO, Iuris Consulto ^{k)} dictum ideo, quod in diuersas partes eant, qui discedunt. CARI^o) a diuersitate mentium nomen accepit; aliis a diuertendo, aliis per translationem a diuortio aquarum, rerumque similium. Recte MENAGIVS ^{m)} relicta Caji longius petita notatione ad Paullum accedit. *A diuorto diuortium, ut a deuorto deuortium, et deortium, unde dortium Turpilii apud Nonium; diuortium est discessio.* Sicut enim mulieres nubentes ducebantur domum mariti, sic, matrimonio soluto, domo viri exibant ipsae, vel expellebantur. Iam Menagius subiungit, *ab aquarum diuortiiis, ex vno, iugo decurrentium, vocem Ciceronem ετυμολογίῳ, scripsit hoc loco Scipio Gentilis, quod vnde habuerit, nescio.* Videtur autem hunc respexisse locum, (vbi CICERO ⁿ⁾ ad Atticum scribit: *inde ad Amanum contendit, qui Syriam a Cilicia ima aquarum diuortio diuidit.* Eadem formula ^{o)} alias vti-

k) L. 191. ff. d. V. S.

l) L. 2. ff. d. diuort. et repud.

m) Amoen. Iur. Civ. c. 39. p. 279.

n) Lib. V. epist. 20.

o) Lib. II. epist. 10. ad diuers.

2.
22



tur, *Amanus mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortii.* Aquarum enim diuortium fit, cum diuiduntur. Inde CICERO^{p)} vocem ad diffidia transfert animorum, *haec, vt ex Apennino fluminum, sic ex communi sapientium iugo, sunt doctrinarum facta diuortia.* Grauiore vocabulo Hebraei, apud quos antiquitus diuortium in vsu fuit, vt e DEUTERONOMIO^{q)} perspicitur, illud afficiunt, ducto a verbo quod scindere significat, libellumque rescissionis dicunt quod viri et vxoris commune vinculum dirimat. Haec haftenus de voce diuortii. Res ipsa optime intelligitur e comparatione diuortii cum repudio, quod ad dissolutionem sponsaliorum attinet. Equidem non ignoro, repudium nonnunquam laxius accipi, vt diuortium quoque complectatur; accuratiores tamen repudium a diuortio secernunt. PAVLVS^{r)} vxorem misso repudio diuortisse, scribit; et VLPIANVS^{s)} repudiatæ vxoris meminit; idem facit PAPINIANVS.^{t)} MODESTINVS^{u)} autem diuortium inter virum et vxorem fieri dicitur; repudium vero sponsæ remitti videtur. Quod vero addit; *quod et in personam vxoris haud absurde cadit*, indicare voluit, sibi, superiorum Iuris Consultorum sententiam probe fuisse cognitam, aliter iudicantium, neque tamen

p) De orat. Lib. III. c. 19.

q) Cap. XXIV. v. 1. sqq.

r) L. 3. ff. d. diuort. et repud.

s) L. 4. ff. d. diuort. et repud.

t) L. 39. ff. solur. matrim.

u) L. 10. §. 1. et L. 191. ff. d. V. S.

B



tamen ob reuerentiam iis debitam, resutare eosdem aperte voluisse. *Nec TERRENTIVS* *) proprietatis studiosissimus, hoc discrimen neglexit, apud quem Chremes: *illis, inquit, repudium renunciet, hanc ducat.* Sicut autem diuortium ac repudium reapse discrepant, sic etiam formulis solemnibus distinguuntur. In diuortiiis frequentata est dictio: *Res tuas tibi habeto.* Item haec: *res tuas tibi agito*, et aliae generis ejusdem. In sponsalibus disjungendis placuit, renunciacionem interuenire, hanc in sententiam: *condicione tua non utor.* y)

Quingentis autem annis *) fere post *Romam conditam*, nullas rei uxoriae neque actiones neque cautiones in vrbe Romana fuisse, memoriae traditum narrat GELLIVS *) quia nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis diuertentibus. Primus, eodem Gellio teste, in vrbe diuortium fecit cum vxore ob sterilitatem Sp. Caruilius Ruga, anno ab vrbe condita 1033. Marco Atilio et P. Valerio Consulibus. Nec vero sine grauissima causa conjugii sanctitatem migravit. Nam cum dimissam vxorem maximo prosequeretur amore, morum ejus suauitate captus, animo et charitati

juris-

x) Phormion. *act. 4. Sc. 3. v. 72. sq.*

y) GAIUS in *L. 2. §. 1. 2. ff. de diuort. et repud.*

z) Quod alii ad quingentos viginti tres annos extendunt. Secundum alios intra sexcentos annos nullum apud Romanos reperiri diuortium testatur. SELDENVS *de vxore Ebraea lib. 3. c. 19.* conf. etiam CUIACIVS *obj. 1. c. 39.* Tandem alii interuallum illud faciunt trecentorum et triginta annorum.

*) In *Noct. arr. lib. 4. c. 3. et VAL. MAX. lib. 2. c. 1.*

2.
22



jurisjurandi religionem praeuertit, jurare a censoribus coactus, se liberorum quaerendorum gratia habiturum. Exemplo semel monstrato, libido non constitit, ubi coeperat, sed latius euagata, causas saepe insulas ac leues quaesuit vxoris destituendae. Quo sit licentia progressa, ab SENECA ^{b)} accipiamus. Is probaturus, pudorem rei tollere multitudinem peccantium, e conjugiorum perturbatione documentum sumit. *Num quid jam ulla repudio erubescit, postquam illustres quaedam ac nobiles feminae, non consulum numero, sed maritorum, annos suos computant.* Quae temeritas est publica potestate refrenanda, cujus causa diuortium diuiditur in publicum et priuatum. Illud fit auctoritate summi imperantis, hoc voluntate priuatorum. De priori forma hic inprimis agimus, quamuis posterior apud Iudaeos praecipue aliasque gentes orientis obtinuerit, moribus nostris merito rejecta. Sed permissio quoque consideranda videtur, quia de permittendis diuortiis agimus. Haec est non impedio actus, ad quam leges permissiuae pertinent. Haec vocantur leges, quae actum non impediunt, v. c. leges diuinae V. T. de polygamia ac diuortiis. De legibus permissiuis parum subtiliter fuit disputatum, vtrum leges proprie debeant appellari, quia non obligent. Quamuis enim, neminem obstringant ad actum suscipiendum, retinent tamen alios ab actione impedienda, de quo acute GROTIUS ^{c)} praecipit. *Permissio proprie non actio est legis, sed actionis negatio, nisi*

B 2

qua-

b) De benefic. lib. 3. c. 16.
 c) Lib. I. §. 9. n. 1. de I. B. et P.





quatenus alium ab eo, cui permittitur, obligat, ne impedimentum ponat. Idem vir summus ^{d)} vtilissime permissionem diuidit in plenam, et minorem plena. Illa est, quae jus dat ad aliquid omnino licite agendum, haec, quae tantum impunitatem dat apud homines et jus, ne quis alius interuenire licite possit.

§. IV.

*Norma hujus legislatoriae prudentiae prior
jus naturae.*

Cum vero jus naturae, diuina quadam prouidentia constitutum, semper firmum atque immutabile permaneat, quid illi conueniat, merito prudentia legislatoria magna cum industria perquirat. Est enim cum ratione ipsa arctissime copulatum, quae illud ex ipsa hominis natura atque indole perspiciat, aeternasque leges complectitur, quibus hominum salutem diuina consuluit sapientia. Sed hoc ipsum jus postulat, ut conjugium quod societatem simplicem maris cum femina procreationis, educationis, et mutui auxilii causa initam, continet, sit perpetuum, nec facile, nisi alterutrius partis morte finiatur. Quod finis matrimonii conjugibus omnibus imperat, non in sobole modo procreanda positus, cujus multitudo inutilis genus oneraret humanum, sed etiam educanda, quod postulat longam curam. Instinctus certe animantium ipse tam sollicitam monstrat operam, quae non prius dissociantur, quam progenies ipsa se potest alere. Est enim CICERONE ^{e)} judice,

^{d)} Lib. I. §. 17. n. 2. de I. B. ac P.

^{e)} Lib. I. de offic. c. 4. add. L. I. ff. §. 3. d. Iust. et jur.

2.
22



ce, commune omnium animantium, conjunctionis appetitus procreandi causa, et cura quaedam eorum quae procreata sunt. Longe vero studiosius hunc acrem impetum acquisiuit REIMARVS ^{f)} ostendens simul, animantes necessitati magis prospicere progeniei, quam commoditati ac jucunditati, et quid inde hominibus discendum sit, grauiter inculcat. ^{g)} Sed inter homines atque animalia hoc interest, quod haec celerius a prole discedunt, illi diutius tanto negotio seruire debent. Nam quo nobiliores sunt animi facultates, quo praestantior corporis conformatio, quo fines societatis humanae ampliores, eo longius tempus hominis cultura poscit, quo finito, eo aetatis, conjuges prouehuntur, vt nouum matrimonium moliri commode non possint. Fac liberos non procreari, mutuam tamen adiumentum, quo alter conjugum alterius vires augere, alter alterius commoda iuuare debet, in senectute maxime necessarium, hoc imperat. Ideo QVINTILIANVS ^{h)} sic mares inquit, feminis junguntur, vt imbecillior sexus praesidium ex mutua societate sumat. Relinquitur, vt iure naturali, per se spectato, maris et feminae conjunctio dissolui ante mortem non debeat. Noli dicere matrimonium, tanquam pactum, quod solo consensu contrahatur, mutuo posse dissensu tolli, secundum illud VLPIANI ⁱ⁾ nihil tam naturale est, quam eo genere quiduis dissoluere,

B 3

quo

f) Von den Trieben der Thiere, §. 74. P. 122.
g) ibidem §. 156. p. 406. sq.
h) Declam. 368.
i) L. 33. ff. d. R. I.





quo colligatum est. Recte enim praecipunt juris diuini humanique doctores, hanc sententiam hoc limite finiendam, nisi damnus tertio contrahatur. Liberis enim hanc dissociationem nocere, jam Imperatores THEODOSIVS ET VALENTINIANVS ^{k)} satis intellexerunt, quorum legibus solutio matrimonii difficilior debet esse fauore liberorum. Quare MONTESQUIVVS ^{l)} in Spiritu legum simpliciter statuere non debuit, in diuortio naturae consentaneo, aut partes ambas consentire, aut saltem vnam, debere, quia, si neutra conspiret, illud in monstris iure numeretur. Neque Romani ^{m)} hoc satis ponderarunt, filiae diuortium arbitrio patris relinquentes, quamuis ille antea nuptias probarit. At haec licentia, quae matrimonii disiunctionem arbitrio tertii mero permittit, valde iniqua, atque legi naturali plane contraria videtur.

§. V.

Norma posterior prudentiae legislatoriae monumenta diuina.

Quoniam de principis christiani prudentia leges ferendi agimus, optimum factu putamus, cum ratione tabulas sacras in subsidium vocare. Fragilitas enim rationis hic maxime cernitur, quae libidinibus obscurata, modum petulantiae non seruat. Nec verò gentes, barbaria efferatae, modo cupiditatibus nimium seruierunt, sed etiam Graeci Romanique eo progressi sunt

k) L. 8. C. de repud.

l) p. 801.

m) L. 5. C. de repud.



2.
22

sunt foeditatis, vt, nisi ipsorum testarentur historici ac poetae, maxime Satyrici, improbissimae voluptates incredibiles videantur. Vel sola polygamia quantopere coniugii iura perturbauit, quae orientis gentes peruagata, Romam quoque tandem infecit. Nam M. Antonii intemperantia infatiabilis cum duabus vxoribus simul pactum coniugale inuit, auctore PLVTARCHO.ⁿ⁾ Deinde Caesar dicitur consilium cepisse, eandem lasciuiani spargendi latius. *Cinna enim, tribunus plebis, plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Caesar ferre iussisset, cum ipse abesset, uti uxores liberorum quaerendorum causa, quas et quot vellet ducere liceret.*^{o)} Quod si vir, rationis cultura nemini facile secundus, impetu portuit sensuum abripi tantopere, quid non alii facient hebetiores. Nihil igitur sapientius, quam diuina placita, quibus rationi lumen redditur, sequi. Noli enim existimare coniunctionem maris cum femina in se et sua natura nihil aliud esse nisi negotium mere ciuile atque humanum, qui contractus curae principis relinquatur, emolumentum Reip. ac decus tuendum. Imo vero matrimonium altio rem habet originem instituti diuini, quam primus veteris testamenti liber aperit.^{p)} Hic enim Deus mulierem, ex Adamo creatam, ad illum iussit eo consilio accedere, vt, progenie gignenda, terram replerent vacuam, hac addita sententia grauisima, *patre ac matre in posterum relicta, suae quisque adhae-*

n) In vita Anton. in fin.

o) SVETONIUS in vita Caesaris c. 52.

p) Gen. 2. v. 22. sqq.



adhaerebit uxori atque in unum corpus coalescent. Hic officia coniugum vel pietati erga parentes praeferruntur, ob coniunctionem arctissimam, qua in unum duo constantur. Sed postea Iudaei consuetudinibus gentium finitimarum induti, ab hoc consilio diuino discesserunt, priuatimque, leuissimis saepe de causis, coniuges exire domo voluerunt. Deus autem duritia animorum insanabili permotus, permisit hanc licentiam, legibus tamen restrinxit, ne coniugi et liberis damnum inferretur. Tandem Seruator generis humani non caeteras solum veteris instrumenti tenebras dispulit, verum etiam disciplina castissima mares ad omnem humanitatem formauit. Is certius, plenius, grauius, antiquas leges interpretatus, in pristinum coniugia restituit, ac diuortii hominibus interdixit. Quod interdictum cum discipulis inculcauit, tum Pharisaeis, ea de causa interrogantibus, data opera explicatum probauit. Cardinem disputationis in ipsis matrimonii incunabulis vertit, et, quomodo illud Deus in genus humanum inuexerit; sic monstrat, vt generali lege vinculum eius perpetuum imperet, quod Deus coniunxit, nemo separato. Hic sane magna cernitur praestantia religionis christianae, quae tam caste matrimonii sanctitati ac perpetuitati cauit ¹⁾. Quanto sanctius princeps christianus illam merito seruat, neque vnquam memoria delet, in diuinitus copulata hominum temeritati nihil licere.

Re-

1) *Ex instituto hoc pertractauit de ROEHR. Groning ICus in dissert. De effectu religionis christianae in Iurisprudentiam Romanam: ubi Fasc. I. Diss. 6. de effectibus religionis christianae in leges nuptiales studiose disputauit.*

2.
22



Relinquitur, vt et ratio et reuelatio, sine maxima necessitate, diuortia concedere vetent.

§. VI.

Principia permittendorum diuortiorum.

Sed haec, quae Deus per rationem et scripturam sacram iussit, facilius intelliguntur, quam semper exacte perficiuntur. Viuimus enim non cum perfectis hominibus, quorum infirmitati, hic aliquid nonnunquam dandum est, ne malum grauius nascatur. Quod vt principis prudentia recte moderetur, haec fundamenta iacienda videntur. Quicquid fines matrimonii prorsus tollit, illud etiam dissoluit. Nam, ratione duce, sine cessante, cessat actio, quod, si quid agimus, bonum spectamus, siue sit verum, siue opinatum, quo obtento, vel prorsus impedito, actionem intermittimus. Hic finis matrimonii primarius procreatio sobolis atque educatio maxime mouet. Neque enim cum illis facimus, qui matrimonium sine proposito liberos procreandi legitimum statuunt, extinctionem libidinis anteponentes. Quis homo probus sumit cibum vnice propter voluptatem edendi, inquit homini, quo diligentius victum comparet, eoque vitam et corpus tueatur. Itaque pactum matrimonii, quod ad inanem voluptatem satiandam inquitur, naturali legi non est conueniens, quae vult vt homines sobolem gignant, ad hominum genus

C propa-





propagandum. Nam Deus stimulos nobis admouit, vt incitamenta essent honestae propagationis, qui finis princeps est matrimonii, in ipsis tabulis sacris *) a Deo imperatus. Idem formula Romana, *liberorum quaerendorum gratia uxorem ducendam*, comprobat. Quem finem praecipuum consecuti coniuges, in educationem liberum curas omnes conuertunt, semper illius memores, quod superiore loco de huius officii necessitate praecepimus. Sed quo facilius feliciusque et generatio et educatio succedat, vires inter se communicent, vt, quod vni deest, alter farciat, coniunctisque studiis, coniugii salus prouehatur. Quicquid igitur impedimenta non superanda generandis liberis, atque ad omnem honestatem conformandis obiicit, omnisque vitae confortionem penitus tollit, diuortio materiam iure praebet. Deinde natura pactorum perquiratur, quo, quid matrimonia dirimat, liquidius appareat. Est enim coniugium pactorum numero, quippe quod mutuo promisso continetur de consociatione in eadem familia, deque mutuo corporum vsu sic praebendo, vt alii omnes ab eodem excludantur. Iam nemo dubitat, quin naturali sit consentaneum iuri, vt, si alter fidem pacti non seruet, alter eodem non teneatur. Sublata enim pacti causa, tollitur pactum, causa vero pacti in mutuis promissis implendis reperitur. Si quis igitur paciscentium fidem deserit, alter sine perfidia suis quoque promissio-

*) GEN. I. v. 28. MATTH. 19. v. 5.

2.
22



missionibus deest. Hic sane quam fuit iniqua Iudaeorum consuetudo, apud quos marito licebat vxorem iubere foras egredi, vxoribus facultate negata, sponte a viris diuertendi. Ac quiores leges Romanae se praestant, paria iura vtrique coniugi concedentes. Quae cum ita sint, quicquid pactum matrimonii ita violat, vt omnis simul spes, obtinendorum porro finium matrimonii interuertatur, ad causas permittendorum diuortiorum pertinet, quem etiam in censum merito venit malitiosa desertio, si desertor contumacia pertinaci media, ad officium eum reducendi, improbe eludat, et efficacia sua prorsus destituat. In omnibus denique legibus quamlibet odiosis, velut iis quibus poena irrogatur, receptum videmus, vt, vbi eadem est ratio, ius idem seruetur. Sunt enim vitae casus humanae innumerabiles, neque legibus possunt omnes comprehendi. Quid igitur rationi magis consentaneum quam similia inter sese conferre, et similibus similem habere rationem. Quibus principiis omnibus collatis, facili negotio videbitur, qua cautione diuortia, indulgenda sint, vel deneganda.

§. VII.

Exemplum illustrans.

Sed ea, quae diximus, lumen aliquod exemplorum considerant. Apud Hebraeos *) maritis, vti iam supra demon-

C 2 strauit.

*) DEVT. XXIV.





strauimus, diuortia, moribus quibusdam interuenientibus, permiffa fuisse, non minus e legibus diuinis cognoscitur, quam ex IOSEPHO. *) Tantum de eo dubitatum fuit, num ob quodcunque fastidium diuertere ab vxore liceret, an tantum ob iustam et grauem causam, eamque cum turpitudine coniunctam. Duac certe scholae, quod SELDENVS obseruat, inter sese vehementer diffenserunt, Sammaeana atque Hilleliana. Illa non nisi maiorem causam interponendam censuit, haec indulgentior maritis, quicquid displicere poterat, concessit. Cumque Pharisaei plerumque Hillelianorum opinioni adhaerent, quamuis minus sanae ac profligatae, factum est, vt de eadem causa a Pharisaeis interrogatus seruator, in locis celebratissimis **) seueriorem sententiam haud obscure approbaret, *) vbi sapientissime causam diuortii disceptauit. Nam quicunque, inquit, dimiserit vxorem *παρεκτός λόγος πορνείας*, h. e. *excepta stupri causa, facit*, vt ea adulteret. Adeo Christus diuortia licita negat esse, nisi libido intercesserit. Nam vox *πορνεία*, aequae ac latina stuprum, sicut e lege Julia *) de adulteriis perspicitur, et scortandi flagitium significat, et adulterium. Itaque duo crimina complectitur auctor salutis nostrae, quorum alterum ab vxore ante coniugium poterat

*) antiquit. Iud. lib. XV. c. 2.

u) MATTH. XIX. v. 9. MARC. X. v. 2-9. coll. MATTH. V. 31.

*) SELDENI. vxor. Hebr. lib. III. c. 18. sqq.

g) PAPINIANVS in L. 6. §. 1. ff. de adulr. coercend.

2.
22



terat committi, quando cum alio rem iam habuerat, alterum in ipso matrimonio per adulterium. Hic iure illius sapientiam atque aequitatem veneramus, qua petulantiam sic refrenauit, ut naturae legibus auctoritatem seruaret. Nam si, sponsa se pro virgine venditavit, nec tamen fuit pudicitiae virginalis, decepit sponsum, qui ita dolose ad consentiendum in foedus coniugale inductus est, cuiusmodi dolo elicitus consensus merito pro nullo habendus. Quapropter iusta de causa domo pellitur. Sin fuit adulterium admissum, hoc educationi liberum obest, quod pater filium negligit, quem se non generasse credit, et vxor ita fidem violauit coniugalem, ut maritus ab eius vltiore consortio abhorreat, eaque perfidia maritum ab officiis mutuis sibi praestandis, liberauit. Sic ratio nihil habet, quod in Christi sententia desideret. Sed iam quaestio incidit ardua, num praeter hanc causam sint aliae diuortii suscipiendi. Hic enim nonnulli sunt rigidiores, neque vllam causam aliam volunt addi, alii frena nimis laxant, casusque complures excipiunt. Nunc vero neque libet, neque vacat per ignes cineri suppositos ire. Forsan dabitur alio tempore occasio hunc locum perplexum alius percontandi.





§. VIII.

*Prudentia legislatoria in diuortii permittendis
in legibus Saxonis conspicua.*

Ceterum prudentiae legislatoriae in legibus ad diuortia pertinentibus insigne praebent exemplum iura nostra Saxonica; Siquidem cum gloria sempiterna Nouemviri Saxoniae sapientissimi legibus cauerunt, vt hodiernum plures cauae, praeter adulterium et malitiosam desertionem in permittendis diuortii non admittantur, ita tamen, vt adulterium *) non praecise consummatum esse debeat, sed sufficiat iam attentatum, *) malitiosa vero desertio b) merito iungitur ex ea, quam

z) WERNH. Diff. de diuortio ex nulla alia causa, quam adulterio concedendo.

a) Illa sententia non modo in DEC. SAX. REG. XXXIV. DE ANNO 1746. conceptis verbis est confirmata, sed etiam ad crimen Sodomiae quod quis molitus ac postea confessus est, extensum in RESCRIPT. ad Dicastria d. 5. Sept. 1761. dato; Nachdem nun unsers Willens Meynung dahin gehet, daß auf gleiche Weise, wie bereits in Ansehung eines gestandenen, aber nicht vollbrachten Ehebruchs, Inhalet 34ten Decis. de anno 1746. verordnet, also auch in crimine Sodomiae, wenn ein Ehegatte dergleichen begangen zu haben geständig ist, jedoch dabey, daß solches nicht gänzlich vollbracht worden, beharret, nichts desto weniger der unschuldige Theil auf sein Verlangen von demselben geschieden, und die Ehe aufgehoben werden soll. illustris HOMMEL. Rhaps. Jur. Obf. 229.

b) MENCKEN in diff. Sana de iure Principis euangelici circa diuortia doctrina, cuius opinio, diuortium tantum licitum esse in duobus casibus in

2.
22



quam superiore loco §. VI. adduximus causa. Nullum praeterea aliud delictum, ab alterutro coniugum commissum, ut furtum, homicidium, neque plagium, aliaque quibus matrimonii natura non tollitur, idonea iure nostro causa est, matrimonii vinculum disjungendi. *) Quibus limitibus circumscriptis, dubitandum non est, quin sanctitati matrimonii prudenter consulatur, et a libidine vaga, ac violatione fidei conjugalis, permulci coniuges absterreantur.

in iure diuino fundatis, nempe *adulterio*, in quo innocens pars facit diuortium ex MATTH V. v 32. et *malitiosa deseritione* a PAVLLO haud obscure probata 1. *Corinth. VII. v. 15.* apud nos plene est comprobata. *Thef. II. §. 2. 3. sqq.*

c) CARPZOV. in *Iurisp. Confist. Lib. 2. Tir. II. def. 203. et 204. n. 1. 2.* SCHILTER *lib. 2. Inst. Iur. Can. Tir. 12. §. 3. sq.* NICOLAI de *Reputiis et diuortis P. II. c. 1. n. 24. et 25.*



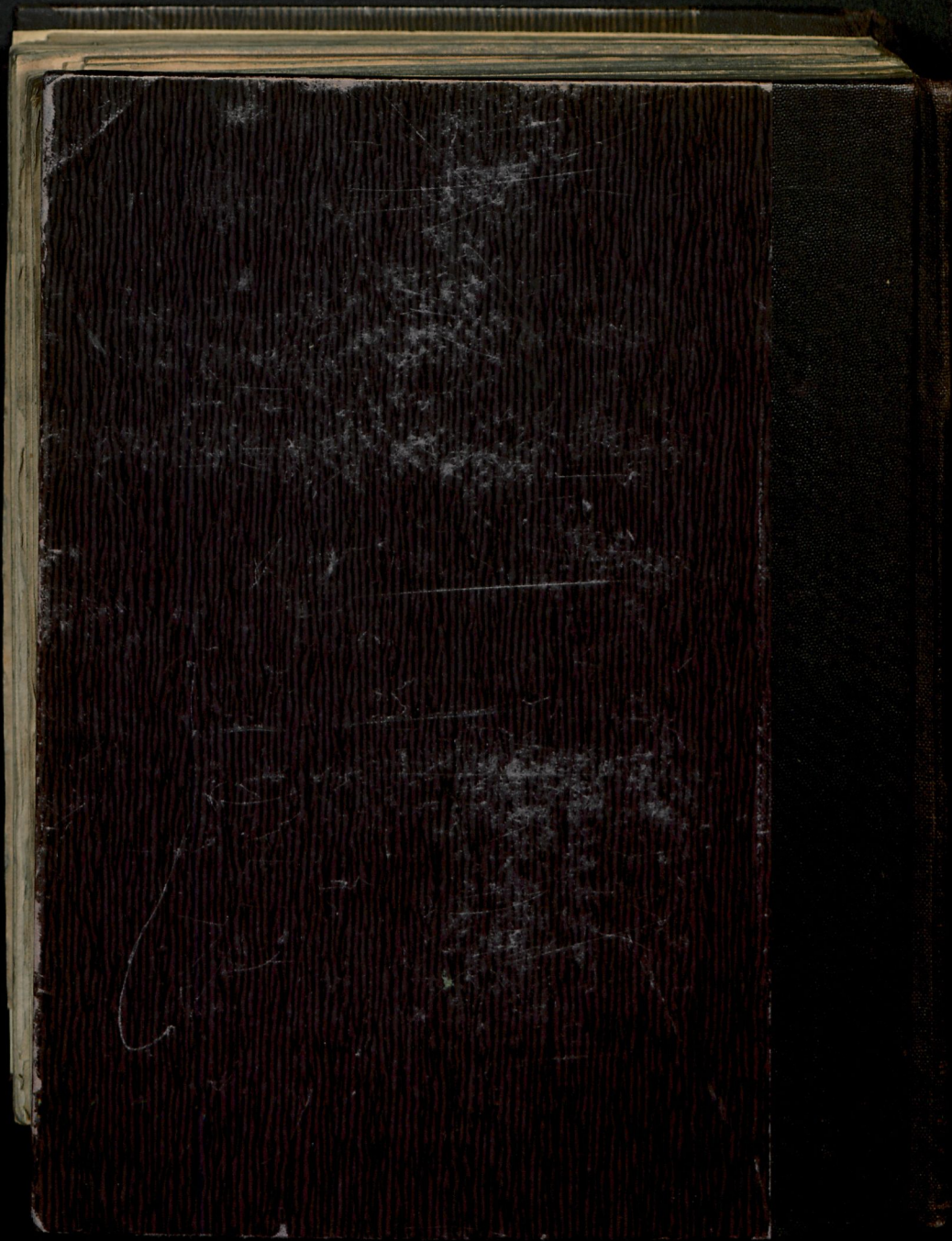
ULB Halle

3

002 265 427



(f) 56.



9309
21
1798 5.
DISSERTATIO INAUGURALIS
IVRIDICA

DE
PRVDENTIA LEGISLA-
TORIA IN PERMIT-
TENDIS DIVORTIIS

QVAM
PRAESIDE
GEORGIO FRIDERICO
KRAVSIO D.

CODICIS PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO,
CVRIAE PROVINCIALIS CONSISTORII ECCLESIA-
STICI, SCABINATVS, ET FACVLTATIS IVRI-
DICAE ASSESSORE,

DIE XXII IVNII A. R. G. CI^oDCCLXXXVIII.
PRO GRADV DOCTORIS RITE CAPESENDO

PVBLICE DEPENDET

AVCTOR
IOANNES GOTTLOB HENNIG,

CVNEWALDA LVSATVS.
IVRIS VTRIVSQVE CANDIDATVS ET ADVOCATVS
SAXONICVS IMMATICVLATVS.

VITEBERGAE

EXCUDIT ADAMUS CHRISTIANUS CHARISIUS.

